

PAŠVITINYS ATGIMIMO LAIKOTARPIU

Mieli skaitytojai!

Pašvitinio pagrindinės mokyklos mokytoja Ida Savickienė parašė projektą „Kai istorija atgyja“. Projektu siekta, kad svarbūs XX a. tautai ir valstybei istoriniai įvykiai nenuplauktų į užmarštį, kad istorinius faktus tyrinėtų patys moksleiviai, gebėtų vertinti įvykių svarbą Lietuvos, mūsų valstybės ir mūsų miestelio gyvenime. Buvo siekiama plėtoti pagarbą praeičiai.

Nuoširdžiai dėkojame visiems žmonėms noriai padėjusiems išleisti laikraštį, tai B. Žekienei, J. Mockūnui, E. Kinskytei, F. Baltaitytei, mokytojoms D. Beleckienei, N. Šešplaukienei, B. Jonaitienei.

Jų pasisakymai, prisiminimai, išgyvenimai atsispindės straipsniuose, kuriuos rasite šiame laikraštyje.

Atgimimo laikotarpiu miestelio gyventojus pasiekdavo nauji laikraščiai „Atgimimas“ ir „Sąjūdžio žinios“.

Pasirodžius laikraščiu „Sąjūdžio žinios“, žmonės jame rado daug pasakojimų ir padaršinių, kaip elgtis siekiant laisvės. Buvo rašoma, kad dar dažnai tenka susidurti su žmonėmis, kurie priešinas Lietuvos laisvei, kad į valdžią nori patekti ne tik tie, kurie nori dirbti atstatant laisvą Lietuvą, bet ir tie, kurie nori tam trukdyti.

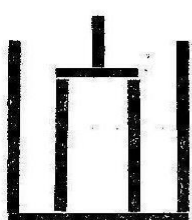
Sunkus buvo „Sąjūdžio žinių“ kelias iki kaimo žmonių. Sąjūdis neturėjo lėšų, tai daugiausiai jį platino tam pasiaukoję žmonės. Šiame laikraštyje buvo supažindinama su esamomis blogybėmis, reikalaujama greičiau sukurti įstatymus, kurie atitiktų Laisvos Lietuvos žmonių gyvenimą ir keisti nenorinčius tam pritarti.

Daug rašė apie Aukščiausios Tarybos darbą. Ragino greičiau atkurti Tautišką vėliavą ir kitą tautinę heraldiką. Rašė, kad Lietuvoje dar yra okupantams dirbančių

ATGIMIMAS

Lapkričio
29 d.
Nr. 9
1988

LANGAS

1989 m.
BIRŽELIO
9 D.
Penktadienis
Nr. 3

LPS PAKRUOJO TARYBOS LEIDINYS

Kaina 20 kap.

SAJŪDŽIO ŽINIOS

4
07.03

Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio leidinys

ir norinčių nuversti Lietuvos valdžią, apie įvykius prie Aukščiausios Tarybos, prie spaudos rūmų ir televizijos bokšto. Aprašė sutartį tarp Maskvos ir Berlyno dėl Lietuvos okupavimo.

Daugiausiai „Sąjūdžio žiniose“ rašė Bronius Genzelis, Gintaras Songaila, Arūnas Degutis, Bronius Kuzminskas

Vytautas Landsbergis, Brigita Balikienė, Julius Juzeliūnas ir kt.
Redagavo ir rengė Robertas Skrebinas, Alius Šepkus.
Redaktoriai - Arvidas Juozaitis ir Gintaras Songaila.

J. Mockūnas. Pašvitinys

2008 – 04 – 20

Atgimimo metais iškilę paminklai

1989 vasarą Marijos žemėje pastatyta koplytėlė „Marija tavyje mūsų viltis“. Švč. M. Marijos pasirodymo 1984 09 07 penktosioms metinėms paminėti.

Pirmasis iškilo paminklas tremtiniam Pašvitinio miestelio kapinėse. Atidengtas 1989m. birželio 11 d. Pastatytas miestelio gyventojų rūpesčiu, jėgomis ir lėšomis.

Paminklą statyti padėjo Ignas Mikšys, Gintautas Turonis ir kiti žmonės. J. Mockūnas prisimena, kaip surašė visus talkininkus, kurie prisidėjo darbais, įdėjo sąrašą į butelį ir įmūrijo tarp akmenų. Tuo metu dar jautėsi baimė ir neužtikrintumas dėl ateities, tai žmonės prašė, kad jis to nedarytų. Pagalbininkai nelabai norėjo būti žinomi, nes ką gali žinoti...?! Juk viskas vėl galėjo pakrypti kita linkme.

1988 metais iškilo kryžius prie apylinkės. Kryžių padarė Bronius Kazakevičius ir Vytautas Razminas.

2003 metais vardinį paminklą – akmenį partizanams.

„Šis žemės kampelis 1945 – 1952 metais priglaudė žuvusius už Lietuvos laisvę“ 1989 metais, po 49 metų pertraukos, švęsta Vasario šešiolikta. Iškelta Lietuvos trispalvė prie J. Mockūno namo, o už ūkinio pastato aikštelėje pasodintas „Laisvės ažuoliukas“.

Maži atgimimo daigai vis stiebėsi į viršų

Sausio 13 – os dalyviai

Nuotrauka iš asmeninio Emilijos Kinskytės albumo. E. Kinskytė antra iš kairės.

sakė: „Moterys, eikite namo, vaikai laukia.“, o moterys vis kartojo „Ne! Nesitrauksim!“. Liepia išsiskirstyt niekas nesitraukia. Jauni vyrai, užsikišę pagalius, ginsis. Koks ten gynimasis, kai tave puola tankai ir automatais ginkluoti kariai, o tu turi tik lazda, bet vis geriau negu nieko...

Ir oro kaita. Pradėjo snigti. Sniegas praėjo, lietus užklupo.

O vieningumas! Šildomės prie laužų ir vis laukiame informacijos, kas dedasi prie bokšto. Kaukė greitosios pagalbos sirenos, nes skubiai buvo gabenami sužeisti prie bokšto. Girdėjom transliacijas iš televizijos bokšto „Mes dar gyvi! Girdėjom, kaip laužėsi kariai ten į vidų. Jau užimtas pirmas aukštas, trečias ir tylą...“ Ryšys nutrūko. Koks siaubas, padėtum, tik nežinai kaip, tikro karo košmarai. Prie AT sienų pritvirtinti vaikų piešiniai, plakatai su įvairiais užrašais „Laisvė Lietuvai“, „ Nepriklausomybė Lietuvai. Dieve gelbėk, padėk ir laimink mus“.

Dalyvavau ir žuvusiųjų laidotuvėse, nes po keleto dienų vėl buvau Vilniuje.

Kas nenori laisvės?“ - tokiu klausimu užbaigė savo pasakojimą Emilija Kinskytė tuo metu dirbusi vargonininke Pašvitinio parapijos bažnyčioje. Kalbėjomės su p. Emilija jos namuose Klovainiuose.

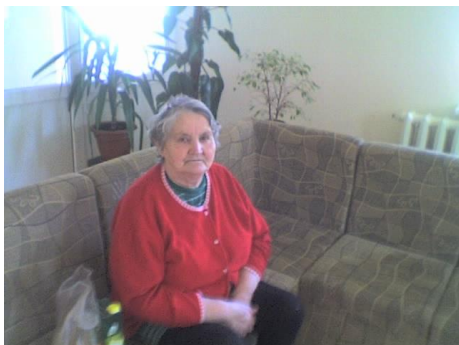
Apie tai ką patyrė būdama Vilniuje, pasakoja kultūros namų direktore tuo metu dirbusi B. Žėkienė.

Į sostinę vykau sirgdama, karščiuodama. Važiuoti paakino rūpestis dėl sūnaus Vido. Jis saugojo AT, buvo savanoris. Buvau prie aukščiausios tarybos, o visos baisybės vyko prie televizijos bokšto. Susitikau ir su sūnumi tą vakarą, o jis man ir sako „Mama, aš gal žūsiu“ Taip suspaudžia širdį, kai tai prisimenu. Baisios tos akimirkos. Ten laikomos mišios, visi meldžiasi, ypač jau tuo metu, kai buvo žinoma, kad puolamas televizijos bokštas.

Buvo žiauru. Bet mums nešė arbatos ir sumuštinių. Šildėmės prie laužų. Kai kurie degino tarybinius pasus, karinius bilietus. Jaudinausi dėl sūnaus ir dėl kitų saugojusių AT.

Kai sužinojome, kad nebepuls, glėbesčiavomės, džiaugėmės.

Parvažiavau į namus dar tik po keleto dienų.

Birutė Žėkienė

Su p. Juozu Mockūnu dėl susitikimo susitariame iš anksto. Ateiname į svečius, mus maloniai pasitinka D. Mockūnienė, pakviečia prisėsti. Patogiai įsitaisome ir p. J. Mockūnas pasakoja: „ Išvykome sausio 12 d. ankstų rytą. Savivaldybė skyrė 3 autobusus, iš viso rajono važiavo žmonės. Pasiėkus Vilnių buvo baiminamasi, kad gali visai neįleisti į miestą. Norėjom vykti prie TV bokšto, bet mus nukreipė prie AT, nes prie bokšto ir taip jau buvo daug žmonių. Visą tą dieną buvo toks laukimas, kas įvyks. Išėina iš AT kas nors iš Sąjūdžio narių ir vis praneša įvykių naujienas.

Pats baimumas prasidėjo po vidurnakčio, tankai pravažiavo pro AT ir dardėjo link televizijos bokšto, girdėjosi šaudymas, buvo manoma, kad puls ir Aukčiausios tarybos rūmus. Šiam puolimui žmonės ruošėsi. Netoliese vyko statybos ir buvo nemažai armatūros. Pirmiausia jomis apstatėm pastato pirmo aukšto langus, kad kareiviai negalėtų įsiveržti pro juos. Kraupios tai akimirkos. Tik ryte buvo galima lengviau atsipūsti. Žmona, likusi namuose, įvykius sekė televizijos ekrane. Daugelis žmonių nemiegojo tą naktį, nes visi buvo neabejingi valstybės likimui.

Tuoj pat grįžęs parašiau eilėrašį apie Sausio 13 – a.“

Juozas Mockūnas „ Sausio 13 – a“

Mes užgirdom blogą žinią,
Kad pavojuje Tėvynė.
Reikia viską atidėti
Ir į pagalbą skubėti.

Štai jau tankai sužvangėjo,
Žmonėms širdys suvirpėjo.
Kol žmogus dar nežinai,
Jo piktų kėslų čionai.

Daug lietuvių privažiavo
Ginti Lietuvėlės savo.
Įvairių plakatų buvo,
O trispalvių tarsį jūra.

Štai ugnis jau sumirgėjo,
Pikti šūviai prasidėjo.
Ta šarvuotoji gurguolė
Televiziją užpuolė.

Nematytą jų žiaurumą
Mes visi pamatėm aiškiai,
Kai be sąžinės graužimo,
Jie tankais beginklius traiškė.

Ir kokia klaiki naktis –
Žiūrėm įtempę akis.
Iš kur priešas pasirodys,
Kokią niekšybę padarys.

Daug kraujo praliet turėjo,
Kurie televizijos bokštą apginti norėjo.
Daugel buvo užmuštų,
Dar daugiau sužeistų.

Išgirdusi, kad renkama informacija apie pašviti niečius, Sausio – 13 osios dalyvių, mokyklos bibliotekininkė Birutė Jonaitienė paklausė: „ Kodėl manęs nepaklausiat? Ir aš buvau.“ Išklauseme p. Birutės pasakojimą.

„Mokiausi Vilniaus pedagoginiame institute, tuo metu vyko sesija, bet sausio 12 d. užsidarė pedagoginis institutas ir visi studentai buvo išleisti namo. Manęs parsivežti atvyko vyras Juozas Jonaitis. Mieste buvo daug policijos ir nelabai norėjo leisti įvažiuoti, mašinos buvo tikrinamos. Išvažiuojant taip pat buvome sustabdyti. Grįžome laimingai į Pašvitinį. Apie nakties įvykius išgirdome tik ryte.

Po keleto dienų, išvykau vėl į Vilnių pratęsti mokslų, du vakarus teko budėti prie aukščiausios tarybos(AT). Mieste važinėjo karinės tanketės, pedagoginio instituto langai užklijuoti kryžiais, kad neišblyrėtų stiklai. Prie AT tiesiogiai prieiti buvo neįmanoma, daug aplinkui spygliuotos vielos, geležiniai strypai sukalti, o ant jų sukabinti kariniai bilietai, pasai.

Pirmą dieną budėti prie rūmų buvau susitarusi su buto, kurį nuomavau sesijų metu, šeimininke Bronyte Marengolciene. Tai buvo jau po paskaitų, apie 18 valandą. Vakarą. Norėdama patekti prie AT turėjau eiti tuneliu(kuris yra tarp Seimo ir M. Mažvydo bibliotekos). Ten pėstieji nevaikšto, bet aš ėjau tuo siauru takeliu, pro šalį prariedėjo kokios keturios tanketės, jos kėlė tokią triukšmą, tuo metu patyriau didžiulę baimę...

Šeimininkė buvo tikra patriotė. Ji virė arbatą, tepė sumuštinis ir nešė ten budėjusiems žmonėms. Visas žinias per radiją ar televiziją išklausedavo ir naujienas perteikdavo man. Paskaitų metu dėstytojais taip pat kalbėjo apie įvykius. Pirmąjį vakarą kartu su šeimininke praleidome iki 22 vakaro. Visomis dienomis žmonių daug. Grupelėmis žmonės dainavo, kiti gėrė arbatą, kiti valgė. Pirmąjį vakarą teko matyti Linkuvos vidurinės mokyklos mokytojus, atvykusius budėti prie AT.“

Baltijos kelias

Baltijos kelias – 595 km. ilgio susikibusių žmonių grandinė, 1989m. rugpjūčio 23 d., minint 50 – ies m. Ribentropo – Molotovo pakto atėmusį Baltijos šalių nepriklausomybę metines, sustojusi sujungti trijų Baltijos šalių sostines – Vilnių, Rygą ir Taliną. Lietuvos, Latvijos ir Estijos gyventojai susikibdami rankomis sudarė gyvą grandinę per Baltijos valstybes, taip simboliškai atskirdami Baltijos valstybes nuo Sovietų sąjungos, išreikšdami norą būti laisvais. Akciją iniciavo Lietuvos Sąjūdis.

Baltijos kelias yra įtrauktas į Gineso pasaulio rekordų knygą, kaip ilgiausia žmonių grandinė (atstumas nuo Vilniaus iki Talino yra apie 600 km.) spėjama, kad iš viso kelyje stovėjo 2 – 2,5 mln. žmonių, iš jų apie 1 mln. iš Lietuvos.

Lankomės Baltaičių namuose

Štai ką gali papasakoti pašviti niečiai, Baltijos kelio dalyviai.

Pakalbinome J. Mockūną.

„Važiuoju mano lengvuju automobiliu mes penki: mano žmona D. Mockūnienė, J. Mockūnienė, V. Rimdžiuviene ir V. Poviliauskienė. Vykti kartu pakviečiau aš, nes jau iš anksto žinojome apie akciją. Kiekvienas rajonas žinojo ir vietą, į kurią reikia nuvykti. Išvykome iš ryto, o apie pietus pasiekėm tikslą. Važiuojome per Joniškėlį, Pasvalį, link Saločių už Raubonių kryžkelės netoli Rygos. Jau pravažiavus Joniškėlį, prie Pasvalio didžiuliai kamščiai, į priekį judame labai lėtai, mašinų, važiuojančių ta pačia kryptimi, net trys eilės, nei ten ką aplenksi, nei kur paskubėsi. O ir skubėti nėra kur, tikslą žinome.

Nuvykus automobilį pastatome ten pat, kur stovim, sau už nugarų ir jau rikiuojamės į eilę. Ilgą laiką laukėme atvažiuojant delegacijos, kuri važiuo stebėdama ar nėra atotrūkio tarp stovinčių žmonių. Kur ten tas atotrūkis bus, jei žmonių kaip bičių avily. Gal net per tanku? Delegacija atvyko, padėjo ir pasveikino atvykusius į Baltijos kelią. Išstovėjome maždaug iki 18 valandos. Turėjome pasiėmę ir vėliavą, ir juodų kaspinių. Stovėdami dainavome dainas ir skandavome „Lietuva“ arba paminėdami visa tris Baltijos valstybes „Lietuva, Latvija, Estija“. Puiki nuotaika, jokio nuovargio, džiaugsmas, kad tuo metu vieningi, draugiški. Grįžome dar nesutėmus.“

Sodyba tvarkinga, gražiai aptverta. Mus pasitinka šuniukas, piktai loja. Duris atveria Feliksina Baltaitytė, maloniai pakviečia į vidų. Namelyje šilta, jauku. Prisėdame, paaiškiname, kad norime sužinoti apie dalyvavimą Baltijos kelyje.

- Žinome, kad Jūs dalyvavote Baltijos kelyje. Su kuo vykote?

- Vykti į Baltijos kelią mus pakvietė kunigas Kęstutis Daknevičius. Kartu važiuoju mano brolis Jonas Baltaitis, Aldona Žukauskienė, pakvietėme ir mokytoją Nijolę Šešplaukienę. Vykome kunigo lengvuju automobiliu.

- Kokia buvo kelionė?

- Vieni važiuoju autobusais, kiti motociklais, mašinomis, dviračiais. Minios keliaujančių.

- Kaip žinojote, į kurią vietą nuvažiuoti?

- Nuvykome netoli Latvijos rubežiaus, išlipome iš automobilio. Vaizdas – žmonių minios, visi pakylėti, iš karto stojame vienas šalia kito, plevėsavo Lietuvos trispalvės. Po kiek laiko duodamas nurodymas susikabinti rankomis. Susikabiname. Sakome: „Lietuva! Lietuva!“.

- Gal galite papasakoti, kas vyko prie Latvijos pasienio jau po akcijos?

- Prie Latvijos pasienio vyko renginys - susitikimas su latviais. Prkalbos skambėjo lietuvių ir latvių kalbomis. Daug kunigų dalyvavo, nes sveikinosi su mūsų kunigu.

- Gal dar ką nors įdomaus prisimenate iš šios kelionės?

- Pamenu vežiausi gėlių puokštelę. Jau vakaras, ruošiamės važiuoti į namus, o aš gėlių dar niekur nepadėjusi. Klausiu patarimo pas mokytoją Nijolę Šešplaukienę. Mudvi apsidairėme. Netoliese augo medis. Jis jau papuoštas gėlėmis. „Tai pakabink gėlytes ant medžio šakos“ – patarė Nijolė. Taip ir padariau. Grįžinėjant namo, pakelėse matėsi žibančios žvakelės.

- Kaip Jūs sutikote atgimimo laikotarpi?

- Su džiaugsmu, su viltimi ir didžiuliu noru, kad Lietuva būtų laisva. Juk mes matėme ir šilto, ir šalto. Gyvenimas nebuvo lengvas, jis mūsų nelepino. Buvome ir tremtyje. Kai grįžome po tremties radome namus tuščius ir be langų. Dabar mūsų nameliui jau 100 metų.

- Ačiū už pokalbį ir išsakytas mintis.

Ida Savickienė

Apsilankome pas istorijos mokytoją Nijolę Šešplaukiene.

- Papasakokite mums, kaip žmonės reagavo į Atgimimą?

- Iš pradžių palankiai žiūrinčių į Lietuvos Sąjūdį buvo vos keletas, galėčiau juos išvardinti: J. Mockūnas, Baltaičių šeima, klebonas K. Daknevičius, kultūros namų vedėja B. Žėkienė ir aš. Prisimenu dalyvavimą Baltijos kelyje. Mane pakvietė kartu vykti Baltaičių šeima. Stovėjome prie Saločių, apie Biržus, netoli Latvijos rubežiaus.

Važiavome keliu Šiauliai – Pasvalys. Mašinų spūstys, autobusai pilni žmonių. Visi važiuojame tuo pačiu tikslu, kad sudarytume gyvų žmonių grandinę, jungiančią visas tris Baltijos valstybes. Tokia euforija, kad žodžiais sunku nusakyti, reikia pamatyti ir pačiam sudalyvauti.

Virš galvų skraidė lėktuvai, barstė gėles. Neapsakomas pasididžiavimo jausmas užlieja širdį, išvydus mažos tautos žmonių vienybę ir siekį būti laisvais. Tiesa, Baltijos kelyje dalyvavo ir daugiau mokytojų. Jie vyko autobusu.

Pakalbino ir fizikos mokytoją Danutę Beleckienę.

- Ar dalyvavote akcijoje „ Baltijos kelias“?

- Taip. Dalyvavau. Vykome autobusu . Didžiulis susižavėjimo jausmas apėmė tuomet, kai kelyje pakliuvome į mašinų kamštį. Visi judame ta pačia linkme. Mūsų daug. Mašinėlės nenorėdamos lėtai vykti viena paskui kitą, pradeda lenkimo manevrus. Autobusai važiuoja pievų pakraščiais, jiems iš paskos lengvieji automobiliai. Žinojome iš anksto, kad turime siekti Pasvalį. Nuvykome, autobusas paliekamas aikštelėje, o mes įsikomponuojam į liniją, kuri jungs mus vienus su kitais. Iš pradžių pasirodė, kad mūsų toje vietoje trūks, bet atvyko dar žmonių ir, kai reikėjo susikabinti rankomis, jokio atotrūkio nebuvo. Virš galvų praskrido lėktuvai. Žmonės dainavo dainas, skandavo „ Lietuva, Latvija, Estija“. Buvo džiugios akimirkos. Netoliese stovėjo medinis kryžius , tai visa grupė nuėjom prie kryžiaus ir sugiedojom giesmę „, Marija, Marija...“

Baltijos kelyje dalyvavo ir daugiau žmonių iš Pašvitinio. Miestelio bibliotekininkė Danutė Povilionienė:

„ Prieš išvykstant, puikiai atsimenu, kai į autobusą J. Mockūnas ir B. Žėkienė atnešė vėliavą. Tuomet tikrai supratau, kad vykstame į labai svarbų renginį, o ne šiaip į kokią ekskursiją.

Prisimenu mašinų spūstis, daugybę žmonių ir skraidančius lėktuvus. Iš lėktuvų buvo filmuojama, fotografuojama, barstomos gėlės ir atsišaukimai. Žmonės ir giedojo, ir meldėsi, ir dainavo, jokio pykčio, mūsų daug, vieningi.“

Vitalija Rimdžiuvienė, dirbusi tuo metu pieninėje vyr. meistre.

„ Vykti kartu pakvietė J. Mockūnas. Išvažiavome ryte. Buvom visai netoli Saločių. Žmonių gausybė. Turėjom su savimi pasiėmę ir juodų kaspinių, jei kartais trūktų žmonių susikabinimui rankomis , kad nebūtų atotrūkio, bet jų neprireikė. Kai susikabinom rankom, užplūdo nepakartojami jausmai, viskas susiliejo į vieną visumą - ir džiaugsmas, ir liūdesys. Džiaugsmas, kad tuo metu vieningi, visi draugiški, jokių barnių. Ir dainavom, ir giedojom.

Į tą pačią vietą nuvykome ir kitais metais. Deginome laužus. Aplankėme ir už Pasvalio esantį kryžių kalnelį. Ten pastatyti trys kryžiai. Tame tarpe vienas pastatytas J. Mockūno.

Emilija Kinskytė taip pat prisimena apie Baltijos kelią – tuo metu dirbusi vargonininke Pašvitinio parapijos bažnyčioje, šiuo metu gyvenanti Klovainiuose:

„Aš kur galėdavau ten dalyvaudavau, manęs ilgai kviesti ir įkalbinėti nereikėdavo. Ir Baltijos kelyje buvau ir Aukščiausios tarybos rūmus saugojau t.y. Sausio 13 – tos įvykius mačiau.

Važiavome autobusu. Kelyje automobilių spūstys, nei tu ką aplenksi, nei greičiau pajudėsi. Vis ant vietos. Žinojo vairuotojas, kur mūsų rajono žmonės nuvežti. Netoli Saločių. Nuvykus rikiavomės vienas šalia kito. Per garsiakalbį buvo duotas nurodymas susikabinti rankomis, mūsų netrūko, gal net sakyčiau buvo per daug. Ten dainavom, giedojom ir kalbėjomės tarpusavy. Gražu. Džiaugiuos, kad ten buvau.“

1989 metų rugpjūčio 23 – iosios Baltijos kelias parodė: mes esame! 1990 – ujų kovo 11 – oji paskelbė: Lietuvos valstybė yra! 1991 – ujų sausio 13 – oji patvirtino: mes būsime!